

Nota

Programma van maatregelen Proefsleuvenonderzoek

ROESELARE GITSESTRAAT FASE 2 (prov. West-Vlaanderen)

Auteur: Kylian Verhaevert, Siel Leemans

Projectcode: 2023B320

Data uitvoering onderzoek:	19/06/2023
Relevante termen thesauri:	Nieuwste tijd, proefsleuvenonderzoek, verstoring, houtskoolmeiler
Alle betrokken actoren:	Kylian Verhaevert, Ann Binamé, Siel Leemans
Betrokken personen buiten het project:	/
Contact:	info@monument.be; T: +32 51 31 60 80

1. Inleiding

Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een verkavelingsvergunning te Roeselare Gitsestraat, waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. Deze archeologienota werd in 2016 door Monument Vandekerckhove nv opgemaakt (ID 545, 2016E74)¹.

In het kader van deze archeologienota werd een bureauonderzoek uitgevoerd. Tijdens dit bureauonderzoek werd het onderzoeksgebied geografisch, geologisch, historisch en archeologisch gesitueerd aan de hand van reeds bestaande bronnen.

Gezien de beperkte steentijdvondsten in de omgeving werd het potentieel op een steentijd artefactensite zeer laag ingeschat. Wel zijn in de onmiddellijke omgeving van het gebied al veel sporen gevonden van houtskoolproductie, bewoning en funeraire contexten uit de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen. Het gebied is dan ook gunstig gelegen op een overgangszone tussen een rug en een beekvallei. Historische kaarten uit de 18de en 19de eeuw tonen aan dat het plangebied voor het grootste deel akker – en/of weiland was en er dus weinig tot geen verstoring zal zijn binnen het projectgebied. Pas vanaf het midden van de 19de eeuw werd een hoeve opgericht die voor de aanvang van het proefsleuvenonderzoek werd afgebroken.

Door de impact van de aanleg van de verkaveling zal mogelijk een aanzienlijk deel van het potentieel aanwezige archeologische bodemarchief vernietigd worden. De precieze bodemopbouw en de eventuele verstoring ervan is niet gekend. Al deze elementen samen maken dat het plangebied een zekere archeologische waarde kan hebben en dat de gegevens van een archeologisch onderzoek kunnen leiden tot een kennisvermeerdering over de al dan niet aanwezige menselijke activiteiten op het terrein en de omliggende gebieden in het verleden.

Om het archeologisch potentieel en eventuele bodemverstoring in te schatten werd voorgesteld om een verder vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren. Dit onderzoek werd in twee fasen uitgevoerd.

De **eerste fase** van dit verder onderzoek vond reeds plaats in 2018 op het grootste deel van het projectgebied (ID7505, 2017K200)². Uit dit proefsleuvenonderzoek is gebleken dat het projectgebied reeds vanaf de vroeg Romeinse periode in cultuur werd gebracht. Dit werd bevestigd door het aantreffen van een vindplaats met Romeinse nederzettingssporen en

¹ ACKE B., BARTHOLOMIEUX B., BRUYNINCKX T., VAN DE VIJVER M., 2016. Online raadpleegbaar op: <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/notas/545>.

² VANHOUTTE C., 2018. Online raadpleegbaar op: <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/notas/7505>.

houtschoolmeilers (cfr. houtschoolproductie) uit deze periode. De grote aantallen houtschoolmeilers doen vermoeden dat het landschap in deze vroeg Romeinse periode erg bosrijk was. Pas vanaf de volle middeleeuwen zal het terrein opnieuw in cultuur gebracht worden. Een gebouwplattegrond, poel met gracht en perceleringsgreppels duiden op menselijke bewoning in deze periode. De aanwezige bebouwing (hoeve) kan gedateerd worden in de 19de eeuw en bevindt zich onmiddellijk ten noorden van de plattegrond. Deze hoeve kan mogelijks gezien worden als de heropbouw van zijn volmiddeleeuwse voorloper. Tot slot werden ook enkele WOII-sporen en vondsten aangetroffen op en rond de hoeve.

Verspreid over het terrein werden drie vindplaatsen afgebakend voor verder onderzoek (zie Figuur 1), met name:

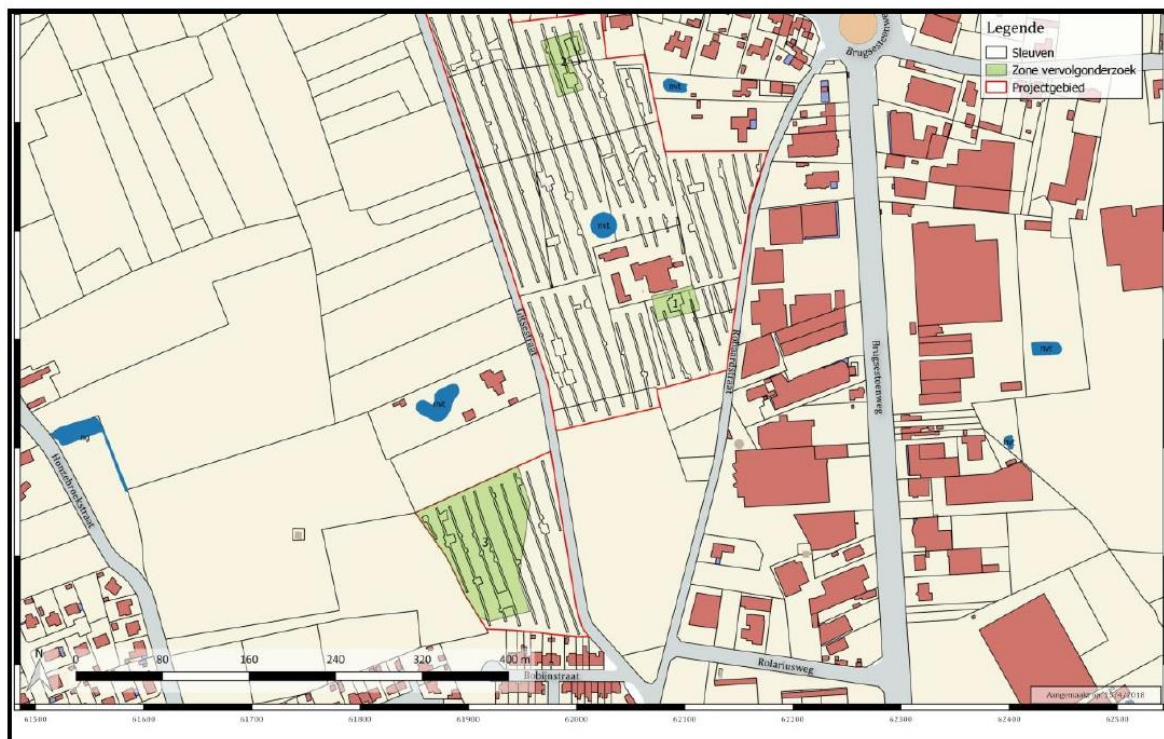
- Vindplaats 1 (centraal op het projectgebied): Zone van 950m² (+ 200m² vrij te kiezen) met (vroeg) volmiddeleeuwse huisplattegrond. Deze opgravingsfase wordt uitgesteld tot na de sloop van de bebouwing op perceel 833D0 en uitvoering van het proefsleuvenonderzoek. Op deze manier kunnen eventuele aangetroffen archeologische sporen ter hoogte van de hoeve samen onderzocht worden met deze opgravingszone.
- Vindplaats 2 (noorden van projectgebied): Zone van 1535m² rond de (vroeg) volmiddeleeuwse poel met ten zuidwesten verschillende paalsporen en/of kuilen.
- Vindplaats 3 (zuiden van projectgebied): Zone van 9050m² met Romeinse nederzettingssporen en grote aantallen houtschoolmeilers.

Hierbovenop werd een verder natuurwetenschappelijk onderzoek op de houtschoolmeilers geadviseerd.

Het archeologische vervolgonderzoek van vindplaatsen 2 en 3 vond reeds plaats in 2018 (ID1104, 2018G47)³. Ter hoogte van vindplaats 2 werden sporen vanaf de volle middeleeuwen aangetroffen. In deze periode was dit gebied in gebruik als landbouwzone waarbij de poel in dienst was als veekuil. De aangetroffen greppels maken deel uit van een gelijktijdig systeem die afwateren in deze poel. Al deze structuren zijn te dateren in de 12de en 13de eeuw. Het terrein raakte in onbruik tot aan de Nieuwe Tijd wanneer een nieuwe perceelsgreppel werd aangelegd (andere oriëntatie dan de middeleeuwse greppels). Ook een munitiekuil uit WO I werd hier aangetroffen. Vindplaats 3 wordt gekenmerkt door een intense houtschoolproductie (met maar liefst 14 houtschoolmeilers) daterend tot de overgang van de IJzertijd naar de Romeinse periode. Deze sporen wijzen op een ontginning van het landschap. Eén enkel spoor kan eveneens aan de IJzertijd worden toegewezen, met name een kuil met IJzertijd aardewerk. Middeleeuwse sporen beperken zich tot enkele greppels en een bijgebouw. Vanaf de Nieuwe Tijd werd het terrein in gebruik genomen als landbouwperceel met bijhorende greppels en poel. Bovendien werden er 18de-eeuwse sporen (in de vorm van haardkuilen en kampvuren) aangetroffen van een militair kampement. Deze kunnen mogelijks gerelateerd worden aan de Spaanse of Oostenrijkse

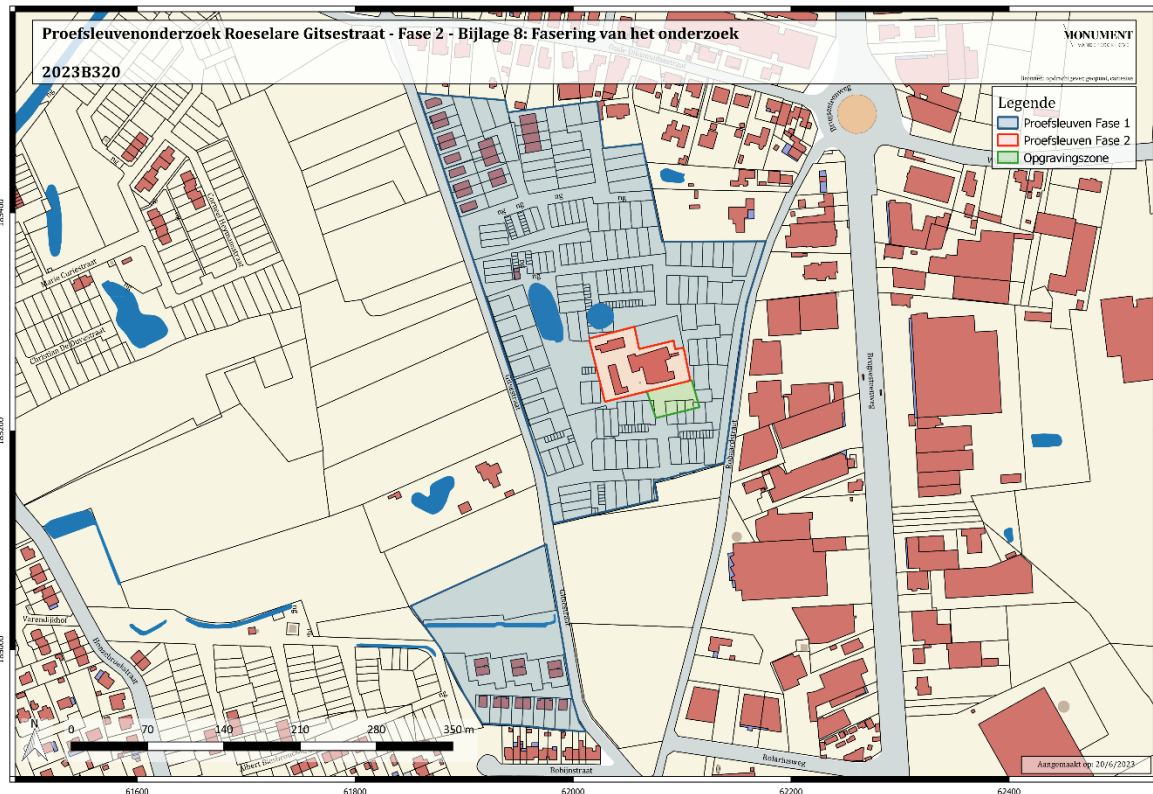
³ BELIS B., SIEMONS J., VAN KERCKHOVEN I., et al. 2020. Online raadpleegbaar op: <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/rapporten/eindverslagen/1104>

Succesieoorlog. Tot slot werden verschillende bomkraters aangetroffen die te relateren zijn aan WOI of WOII.

Figuur 1: Aanduiding van de vindplaatsen afgebakend voor verder onderzoek (bron: VANHOUTTE C., 2018).

De **tweede fase** (2023B320, zie Figuur 2) kon pas aanvatten nadat de bebouwing (hoeve) binnen het onderzoeksgebied (ca. 3900m²) werd gesloopt. Het proefsleuvenonderzoek werd uitgevoerd op 19 juni 2023, onderhavig verslag is hiervan de weerslag. De archeologische opgraving (vindplaats 1, supra) kan pas later uitgevoerd worden.

Figuur 2: Fasering van het onderzoek (bijlage 8). Nog uit te voeren archeologisch onderzoek anno 2023.

2. Gemotiveerd advies

2.1. Volledigheid van het vooronderzoek

Gezien de uitgevoerde bureaustudie de aanwezigheid van een archeologische site niet kon uitsluiten werd overgegaan tot een proefsleuvenonderzoek. Hierbij werden vijf parallelle, 1,80m brede sleuven met een tussenafstand van ca. 15m en een NW-ZO oriëntatie aangelegd met als doel de ondergrond archeologisch in kaart te brengen.

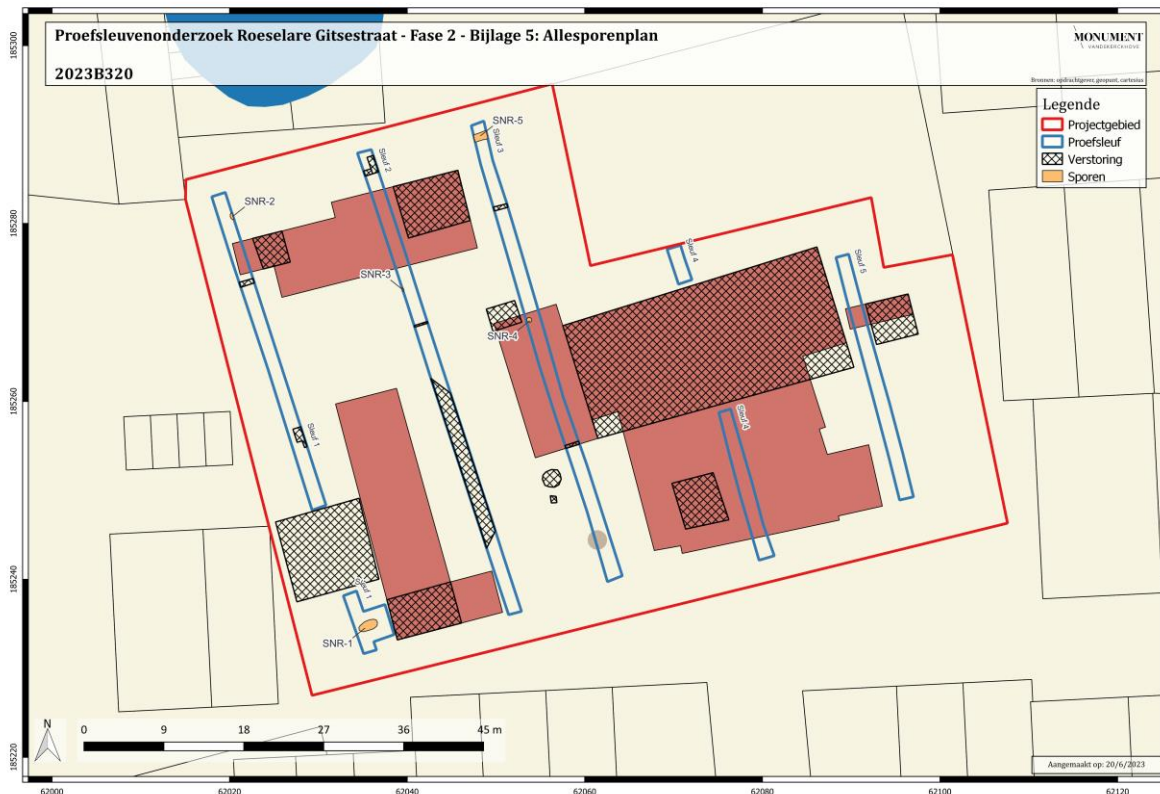
In totaal werd 326,89m² van de totale 3876m² (onderzoekgebied) gesleufd. Dit is goed voor een onderzoekspercentage van ca. 9,6% van de totale te onderzoeken oppervlakte. Hiermee wordt de vereiste 12,5% net niet gehaald. Wanneer de zones die niet kon worden gesleufd door de aanwezige (mest)kelders worden meegerekend, wordt een dekkingsgraad van 11,93% gehaald. De sleuven liggen bovendien voldoende verspreid over het onderzoekgebied waardoor ze een relevant beeld geven van de bewaarde sporen in de ondergrond.

2.2. Aanwezigheid van een archeologische site

Op het onderzoeksterrein werd een vochtige zandleembodem aangetroffen met op een aantal locaties een bewaarde Bw-horizont. Het archeologisch niveau bevond zich tussen +23,99m TAW en +26,8m TAW. Het archeologisch niveau ligt op het overgrote deel van het terrein tussen +25,5m TAW en +26m TAW.

Binnen het plangebied werden vijf sporen waargenomen. Eén van de sporen betreft een recent paalspoor. Daarnaast zijn er twee ongedateerde kuilen en een ongedateerde greppel aangetroffen. Er werden geen vondsten teruggevonden, nog waren deze sporen niet terug te vinden op de historische kaarten. Enkel voor de houtskoolmeiler kan een vermoedelijke datering in de late ijzertijd of de Romeinse periode gegeven worden. De precieze datering van dit spoor dient onderdeel uit te maken van verder natuurwetenschappelijk onderzoek.

Wegens het gebrek aan relevante archeologische sporen wordt er verder geen archeologisch vervolgonderzoek geadviseerd. Er dienen geen bijkomende maatregelen genomen te worden. Wel moet het houtskoolstaal uit de houtskoolmeiler worden onderworpen aan verder natuurwetenschappelijk onderzoek. Ook wordt gewezen op de wettelijke verplichting om een toevalsvondst te melden aan het agentschap Onroerend Erfgoed.

Figuur 3: Allesporenplan.

2.3. Waardering van de archeologische site

De prospectie met ingreep in de bodem leverde het bewijs dat de gronden vermoedelijk pas in de 19de eeuw in gebruik werden genomen om de recent afgebroken boerderij op te richten. Het potentieel tot kennisvermeerdering van de waargenomen archeologische sporen wordt als dermate laag ingeschat dat een vervolgonderzoek niet wordt geadviseerd.

De kennisvermeerdering na dit archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem bestaat erin dat ook ter hoogte van het onderzoeksgebied aan houtskoolproductie werd gedaan. Verder werd ook duidelijk dat de afgebroken bebouwing een aanzienlijke verstoring in de bodem heeft veroorzaakt.

De enige relevante kenniswinst die nog uit het onderzoek kan gehaald worden is door bijkomend natuurwetenschappelijk onderzoek op het staal van de houtskoolrijke kuil.

2.4. Impactbepaling

De werken zullen de bodem danig verstoren. Het archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem bracht slechts een beperkte hoeveelheid archeologische sporen aan het licht. Deze zijn echter van te recente aard of behoren niet tot een uitgebreide archeologische site waardoor verder archeologisch onderzoek in de vorm van een vlakdekkende opgraving niet aan de orde is. Wel werd een potentiële houtskoolmeiler aangesneden, deze zal deel uit te maken van verder natuurwetenschappelijk onderzoek.

2.5. Bepaling van de maatregelen

Het grootste kennispotentieel voor het plangebied op basis van dit vooronderzoek werd reeds verworven. De enige relevante kenniswinst die nog uit het onderzoek kan gehaald worden is door natuurwetenschappelijk onderzoek op de bulkstaal van de houtskoolmeiler. Er wordt dan ook geadviseerd om na het uitzeven van het staal een ¹⁴C-datering en een waardering voor anthracologisch onderzoek uit te voeren op het residu. Deze onderzoeken zullen in de eerste plaats meer duidelijkheid verschaffen over de aard en datering van het spoor. Daarnaast kan informatie gewonnen worden over het landschap en mogelijk ook over de ontginningsgeschiedenis van het gebied.

- **Natuurwetenschappelijk onderzoek**

Er werd een staal genomen van de houtskoolmeiler met het oog op het uitvoeren van natuurwetenschappelijk onderzoek. Dit staal dient nat te worden uitgezeefd op een zeef met maaswijdte van 0,5mm. Het gedroogde residu zal vervolgens worden opgestuurd voor analyse:

- **¹⁴C-analyse**

Het uitvoeren van de ¹⁴C-analyse is cruciaal om de houtskoolmeiler via een absolute datering in de tijd te kunnen situeren. Dit kan ook van belang zijn voor een juiste interpretatie van het spoor.

Er dient vooraf een waarderend anthracologisch onderzoek uitgevoerd worden zodanig hieruit residu kan uitgeselecteerd worden ter datering. Via deze methode kan immers het oud hout effect uitgesloten worden bij de AMS C14 analyses. Ideaal gebeurt de koolstofdatering op jonge takjes en twijgen of op boomsoorten die een relatief kort levensbestaan hebben (bv. hazelaar, els,..) en niet op beuk/eik die een lange levensloop kennen.

- **Anthracologisch onderzoek**

Het anthracologisch onderzoek kan meer duidelijkheid geven over de specifiek gebruikte houtsoorten, wat dan weer informatie verschaft over het landschap in de

desbetreffende periode. Bepaalde waarnemingen aan de houtskool, zoals verkoolde schimmeldraden en vraatgangen van insecten, kunnen leiden tot inzichten betreffende de kwaliteit van het hout voorafgaande aan de verbranding en over de impact van de verbranding zelf (hoge of lage temperaturen, eventuele secundaire verbranding). Ook de verwerking van de fragmenten kan onderzocht worden, wat dan weer informatie kan opleveren over gebeurtenissen na het verkolen (verplaatsing door wind, uitdroging,...).

Zo kan er informatie verkregen worden betreffende de productiewijze op lokaal en regionaal niveau.

- **Vraagstelling**

Het doel van het onderzoek is om te achterhalen wat datering van de houtskoolmeiler is en in welk landschap deze zich bevond. Kennis daarvan kan bijdragen tot een beter begrip van de geschiedenis van de regio. Hiertoe worden volgende (niet-limitatieve) onderzoeksvragen voorgesteld:

- Wat is de datering van het spoor?
- Welke kennis kan het anthracologisch onderzoek bieden over het landschap en eventueel over de landschapsontginning van het projectgebied?
- Hoe past het spoor op basis van de resultaten van het onderzoek in het landschap en binnen de reeds gekende archeologische gegevens uit de omgeving?

- **Plan van aanpak**

De verschillende stalen worden momenteel bewaard in het depot van Monument Vandekerckhove. Deze zijn klaar om uit te zeven met het oog op verdere analyse. Na analyse zal de verkregen informatie verwerkt worden en uitgeschreven worden in een nota.

- **Criteria**

Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling beantwoord kan worden. Het gefundeerd kunnen beantwoorden van de vraagstelling is dus het evaluatiecriterium aan de hand waarvan de erkende archeoloog zal bepalen of het onderzoeksdoel succesvol bereikt is.

- **Schatting totale duur**

Na aktenaam van de nota kunnen de stalen uitgezeefd worden. Na het drogen kan het residu opgestuurd worden voor natuurwetenschappelijk onderzoek. De doorlooptijd van het

vervolgonderzoek hangt af van de verwerkingstermijn van de labo's. Na het verkrijgen van deze resultaten kan dit onderzoek binnen een maand afgewerkt worden.

- **Kostenraming**

De verwerking van de bulkstalen omvat het zeven van de stalen, de analyses door specialisten voor anthracologisch onderzoek en ¹⁴C-datering en het uitschrijven van de resultaten in een nota wordt geraamd op circa 4000 euro.

- **Gewenste competenties**

De verwerking van de resultaten van de verschillende analyses dient te gebeuren door een archeoloog met aantoonbare ervaring in onderzoek naar en rapportage van houtskoolmeilers.

De rapportage dient te gebeuren conform de Code van Goede Praktijk.

- **Risicofactoren**

Er zijn geen risicofactoren van toepassing op dit onderzoek.

- **Deponering**

Het archeologisch ensemble zal gedurende en na het afronden van het onderzoek bewaard worden bij Monument Vandekerckhove nv (Oostrozebekerstraat 54 8770 Ingelmunster en Rue du Serpolet 27 7522 Marquain). Na afronding en oplevering van de rapportage kan – wanneer de onderzoeksvragen beantwoord zijn en er geen verdere kennisvermeerdering mogelijks is – geopteerd worden om het ensemble af te stoten. In geval het archeologisch ensemble toch bewaard zou worden, zal dit bij de bouwheer plaatsvinden. Bewaring gebeurt conform de bepalingen in de Code Van Goede Praktijk (hoofdstuk 30.2).